

می‌افتد، به عملکرد مغز مربوط است. به هیچ عنوان عقب‌مانده ذهنی نیستند، صرفاً در چند حیطه مشکل دارند؛ اعم از روابط اجتماعی، ارتباطات و تعامل، رفتار، قدرت انتزاع و تخیل.

نشانه‌های مختلفی دارد، مثلاً برخی والدین مراجعه می‌کنند که فرزند ما به موقع حرف نزده یا از ابتدا قان و قون نکرده است. البته کم‌پیش می‌آید تا قبل از سن مدرسه متوجه اوتیسم کودکی نشویم، مگر اینکه عملکرد خیلی خوبی داشته باشد.

← چگونه متوجه شویم کودکی اوتیسم دارد؟

تشخیص توسط متخصص انجام می‌شود، اما با دیدن نشانه‌ها باید کودک را برای تشخیص بیشتر پیش متخصص فرستاد. مثلاً در کلاس درس، دانش‌آموز حرفی به شدت ناهنجار می‌زند. رفتارهای کلیشه‌مثل عقب و جلو شدن دارد یا رفتارهای تکراری مثل گفتن چندین‌بارۀ یک حرف. تکرار طوطی‌وار کلمات معلم و اطرافیان هم نشانه‌ای است. این نشانه‌ها ممکن است همه با هم بروز نکنند. مثلاً در مورد دیگری، شخص اوتیسم شاید هیچ حرفی نزند، مگر در موقع نیاز، این افراد معمولاً تماس چشمی ندارند. نشانه‌ی دیگر این است که وسایل را مقابل چشمانش بچرخاند و خود را از نظر دیداری هشیار کند. متوجه شوخی‌ها و طعنه و کنایه‌ها نشود یا مرزهای فیزیکی را تشخیص ندهد.

← ویژگی‌های اوتیسم چقدر واضح هستند؟

کودک در دو سالگی تفاوت بارزی با هم‌سالان ندارد؛ مثلاً ظاهر خاص یا مشکل جسمی. از طرف دیگر، بچه‌ها از این سن تا چهارم دبستان راحت‌تر یکدیگر را می‌پذیرند و متوجه تفاوت‌ها نمی‌شوند. همچنین، آموزش در سطحی است که تقریباً تمام بچه‌ها از پس آن برمی‌آیند. هرچقدر آموزش به سمت تخصصی شدن می‌رود و بچه‌ها به سن بلوغ نزدیک‌تر می‌شوند، شرایط سخت‌تر

تفاوت‌ها را بپذیریم

گفت‌وگو با کیانا تقی‌خان، مدیر مرکز خیریه دوست اوتیسم

گفت‌وگوی من و خانم دکتر بهارک طالبلو، عضو شورای برنامه‌ریزی مجله رشد معلم با خانم تقی‌خان، مدیر مرکز خیریه دوست اوتیسم در تهران، بحث مفصل و فراوانی بود. در حد این چند صفحه تلاش کرده‌ام مهم‌ترین نکات مربوط به اوتیسم را بگویم، اما ادامه را بر عهده شما می‌گذاریم، کتاب و جست‌وجوی اینترنتی!

کیانا تقی‌خان، کارشناس ارشد کودکان استثنایی دانشگاه تهران، درباره مرکز که هم‌اکنون مدیر آن است، این‌گونه می‌گوید: «مرکز دوست اوتیسم خیریه‌ای است در راستای ارائه خدمات آموزشی به کودکان و خانواده‌ها و آگاهی‌بخشی به جامعه. خیریه‌ای نیست که کمک مالی کند، چون افراد اوتیسم بیشتر از پول به فرهنگ و بستر مناسب برای زندگی نیاز دارند. ناگفته نماند، اگر حس کنیم خانواده فرد اوتیسم وسع مالی شرکت در کلاس‌ها را ندارد، کلاس‌هایی ارزان‌تر یا رایگان در اختیارشان قرار می‌دهیم، اما چون اختلال اوتیسم مشکلی مادام‌العمر است، بهتر است به جای کمک مالی، فرد و خانواده را توانمند کنیم.»

← درباره اختلال اوتیسم توضیح می‌دهید؟

اوتیسم اختلالی است که در سه سال اول زندگی خودش را نشان می‌دهد. از همان سن به بعد، تفاوت‌های فرد اوتیسم

با هم‌سالان بارزتر می‌شود. این نوعی اختلال عصبی رشدی است، یعنی هم مغز و هم رشد را درگیر می‌کند. کودکان طیف اوتیسم از نظر فیزیولوژی هیچ مشکلی ندارند. هر اتفاقی که در آن‌ها

فرهنگ‌سازی را نمی‌توان از سنین بالا شروع کرد. البته تعداد زیادی اختلال وجود دارد که نمی‌توان دربارهٔ تک‌تک آن‌ها آگاهی داد، اما همین که دانش‌آموزان را متوجه تفاوت‌ها بکنیم، مفید است. اینکه بدانند همهٔ آن‌ها ممکن است خواهر و برادر متفاوتی داشته باشند و این مشکل ربطی به سن، نژاد و جنسیت ندارد.

رفتار معلم با کودک مبتلا به اوتیسم چگونه باید باشد؟

معلمی که اوتیسم را می‌شناسد و می‌فهمد او کودکی متفاوت است، می‌تواند زبان کودک را بفهمد. البته معلم باید دربارهٔ این اختلال از والدین سؤال بپرسد. همان‌طور که گفته شد، ممکن است والدین واقعیت را نگویند. طبق آمار شفاهی سخنگوی بهزیستی، ۷۰۰ هزار مبتلا به اوتیسم داریم، اما تنها ۳۲۰۰ نفر شناسایی شده‌اند.

از دیگر مسائلی که معلم باید دقت کند، با فرد اوتیسم به‌طور مستقیم صحبت کند. با کنایه یا در

اگر از کلاس خارج شوند، تا چقدر بعد باید به کلاس برگردند و آن‌ها هم متوجه می‌شوند. افراد طیف اوتیسم بسیار نظم‌پذیر هستند. نظم به فکر کردن آن‌ها کمک می‌کند و کارهای عادی روزمره و منظم از به‌هم‌ریختگی ذهنشان جلوگیری می‌کند.

روابط هم‌سالان با این افراد چگونه است؟

در درجهٔ بعدی، وقتی تمام کارکنان مدرسه می‌دانند دانش‌آموزی اوتیسم دارد، هم‌سالان دانش‌آموز اوتیسمی مشکل‌ساز می‌شوند. ممکن است او را مسخره کنند، دست بیندازند یا مورد قلدری قرار دهند.

به‌نظرم بهتر است از ابتدا به بچه‌ها آموزش بدهیم. طبق تجربه دیده‌ام که بچه‌ها پس از آگاه شدن از شرایط فرد مبتلا به اوتیسم، رفتار متفاوتی نشان می‌دهند. باید متوجه تأثیر بچه‌های مدرسه روی یکدیگر باشیم و قدرتشان را دست‌کم نگیریم. گاهی وقتی به دانش‌آموزی آگاهی می‌دهیم، او در محیط خانواده دربارهٔ اوتیسم صحبت می‌کند و از این طریق خانوادهٔ او هم با این مشکل آشنا می‌شوند. حتی کودکان

می‌شود، چون تفاوت‌های بیشتری نمایان می‌شوند.

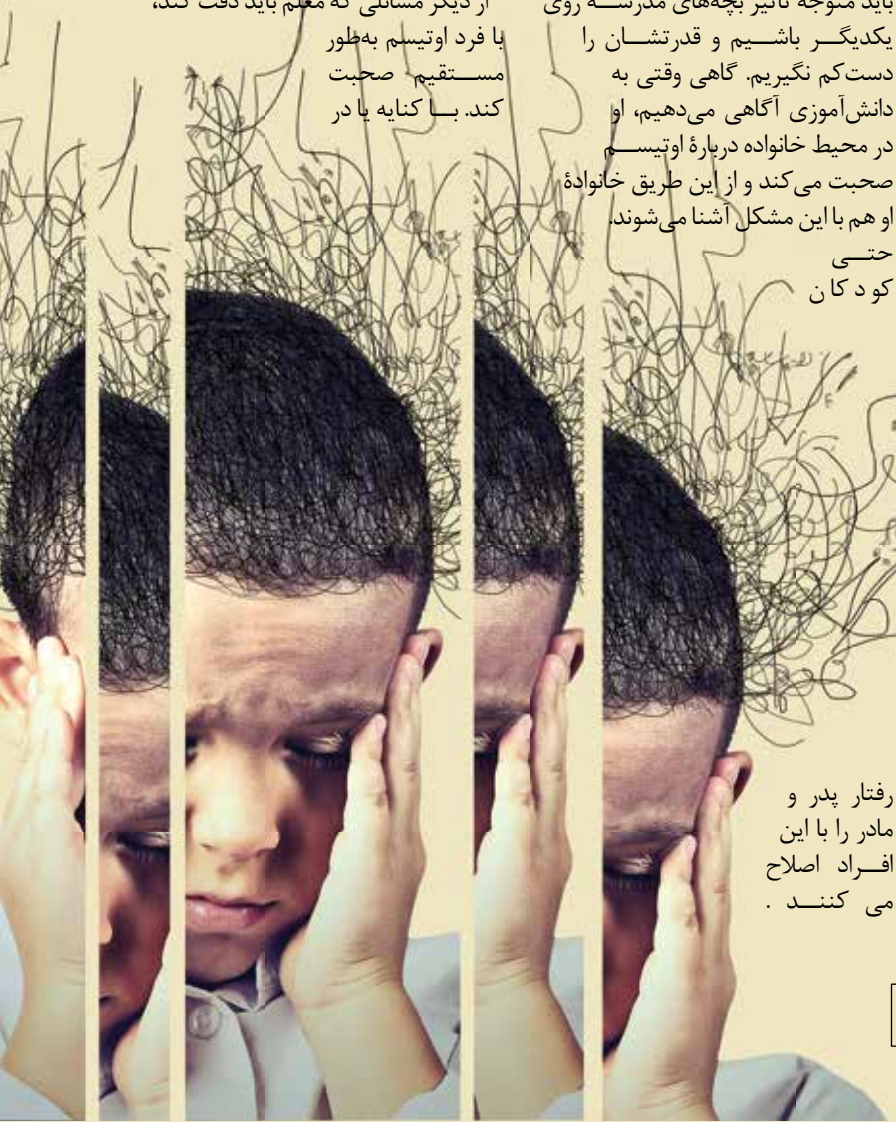
آموزش این افراد چگونه باید باشد؟

مسئلهٔ بسیار مهم برای ما آموزش این بچه‌هاست. در این باره، شیوع بسیار زیاد اوتیسم در دنیا نیز موضوع مهمی است. طبق آمارها، از هر ۵۹ تولد زنده دنیا، یک نفر مبتلا به اوتیسم است. یعنی به‌طور تقریبی ۱ تا ۱/۵ درصد افراد جامعه مبتلا به اوتیسم هستند. برای این تعداد، زمانی که قرار است وارد مدرسه شوند، سه حالت داریم. یک: آن دسته‌ای که از نظر ضریب هوشی یا مشکلات دیگری که دارند، اصلاً نمی‌توانند وارد نظام آموزشی شوند. دو: بچه‌هایی که وارد نظام مدرسه‌های استثنائی می‌شوند. سه: بچه‌هایی که وارد نظام مدرسه‌های عادی می‌شوند. این‌ها بچه‌هایی هستند که خانواده از مشکل فرزندشان آگاه‌اند و با علم به این موضوع، باز هم وی را در مدرسهٔ عادی ثبت‌نام می‌کنند. چون مشکل هوشی ندارند، می‌توانند در همان مدرسه تحصیل کنند. در این میان، برخی خانواده‌ها نمی‌خواهند بیان کنند فرزندشان اوتیسم دارد. در این شرایط، نتیجهٔ دلخواه را نمی‌گیرند، چون پرسنل مدرسه متوجه مشکل دانش‌آموز نمی‌شوند و برخورد مناسب را با او نخواهند داشت.

در برخی کشورها در مدرسه‌های عادی یک واحد اوتیسم دارند.

یعنی کودک با تشخیص اوتیسم به مدرسهٔ عادی می‌رود، اما آنجا دوره‌هایی می‌بیند که معلم همراه یا معلم سایه با او همکاری می‌کند. در درس‌هایی مثل جبر که مفاهیم از درک دانش‌آموز اوتیسمی خارج است و به‌هم‌ریختگی ذهنی‌اش را در پی دارد، دانش‌آموز در واحد اوتیسم آموزش می‌بیند.

در برخی مدرسه‌ها برای دانش‌آموزان اوتیسم نشانه‌های تصویری گذاشته می‌شود. از روی ساعت به آن‌ها می‌گویند

رفتار پدر و مادر را با این افراد اصلاح می‌کنند.

از طرف خانواده توجه زیادی دریافت می‌کند و به اصطلاح لوس می‌شود. خانواده‌ها فکر می‌کنند تقصیر آن‌هاست که بچه‌شان مشکل دارد. بنابراین گاهی عذاب وجدان دارند و با این توجهات جبران‌ش می‌کنند. معلم باید به موقع شوخی کند، اما معمولاً باید جدی و قاطع برخورد کند.

← نقش سایر کارکنان مدرسه در برخورد با این دانش‌آموزان چگونه است؟

مدیر مدرسه نقشی کلیدی دارد. مدیر باید آگاه‌ترین فرد هر مدرسه باشد. باید تمام اختلالات را بشناسد. از کارهایی که مدیر می‌تواند انجام دهد، این است که مثلاً در کلاس‌بندی دقت کند و این بچه‌ها را در کلاس آگاه‌ترین معلم بگذارد. هم‌کلاسی‌ها را در نظر بگیرد. شرایط خانواده را درک کند و به آن‌ها اطمینان بدهد. خیلی از مدیران وقتی متوجه مشکل دانش‌آموز می‌شوند، او را از مدرسه بیرون می‌کنند. فضای کلاس هم خیلی مهم است. فضای کلاس ممکن است برای دانش‌آموز باعث به‌هم‌ریختگی ذهنی شود. نور زیاد، بوهای خاص مثلاً عطر معلم یا دانش‌آموز و محرک‌های حسی محیطی ممکن است باعث آشفتگی شخص اوتیسم شوند و او در مواجهه با آن‌ها فریاد بزند یا جیغ بکشد. در این حالت، مدیر و معلم آگاه باید بچه را به حیاط مدرسه یا سالنی با نور کم و خنک ببرند تا شخص آرامش خود را به‌دست آورد.

دانش‌آموزان تنش شکل بگیرد؛ هرچند گاهی معلم هم در این تنش‌ها مقصر است. خودش به فرد اوتیسم لقب می‌دهد، چون آگاه نیست و فکر می‌کند حرکات او از بی‌ادبی‌اش ناشی می‌شود. اگر معلم آگاه باشد، می‌تواند در روزی که دانش‌آموز اوتیسم غایب است یا در جلسات اولیا و مربیان، موضوع را مطرح کند. هرچند بچه‌ها در این سنین یا بعضی کلاس‌ها ممکن است به صلاح‌دید معلم آماده شنیدن این موضوع نباشند و حتی قضیه بدتر شود. معلم در لحظه نباید به توهین دانش‌آموز واکنش نشان دهد و بعدتر باید با او صحبت کند.

← کمی هم درباره تفاوت فرد مبتلا به اوتیسم با فرد مبتلا به سندرم دان توضیح دهید.

تفاوت برخورد ما با بچه‌های سندرم دان و اوتیسم این است که برای عقب‌ماندگی ذهنی می‌دانیم با چه شخصی طرفیم و برخوردمان را طبق همان تنظیم می‌کنیم، اما درباره اوتیسم این‌طور نیست، چون با طیفی از مشکلات مواجهیم. دانش‌آموز اوتیسم با هوش طبیعی کنار سایر دانش‌آموزان نشسته است، پس می‌تواند مراحل مدرسه را به‌طور کامل طی کند. تفاوت‌های رفتاری و ارتباطی اوست که متمایزش می‌کند. فرد اوتیسم می‌تواند با آموزش درست مدرسه را تمام کند، اما اگر نه، ممکن است ادامه تحصیل ندهد و درجا بزند. من کسی را می‌شناسم که اوتیسم دارد و در رشته فلسفه دانشگاه تهران درس می‌خواند. تلاش معلم نتیجه‌بخش خواهد بود.

← آیا لازم است دانش‌آموز اوتیسمی جایی نزدیک معلم بنشیند؟

نه، بهتر است معلم حواسش به او باشد، اما توجه بیش‌از حد نباید به او بشود، چون چنین دانش‌آموزی معمولاً

لافه چیزی نگوید. از ضرب‌المثل استفاده نکند. مثلاً به جای اینکه در اعتراض به صحبت کردن دانش‌آموزان بگوید: «چیز جالبی هست؟» بگوید: «شما نباید تا پایان کلاس باهم صحبت کنید.» بچه‌های اوتیسم ممکن است با قوانین و عرف آشنا نباشند. آن‌ها نمی‌دانند سر کلاس باید ساکت باشند یا زنگ تفریح باید چه رفتاری نشان بدهند. در ضمن دانش‌آموز اوتیسمی، در کلاس هر جایی که راحت باشد می‌نشیند و معلم نباید جای او را عوض کند.

در کل، برخورد معلم خیلی مهم است، اما برخورد هم‌سالان مهم‌تر. باید کسی بیاید و درباره اوتیسم به آن‌ها آگاهی بدهد. مثلاً وقتی در خیابان راه می‌روید و کسی را می‌بینید که توان‌یاب است، متوجه می‌شوید بهتر است چه برخوردی با او داشته باشید. لزومی به گفتنش نیست، اما شخص اوتیسم نشانه خاصی ندارد که شخص مقابل متوجه شود چطور برخورد کند.

بگذارد
در
برخورد
میان